

Ks. PIOTR TOMASIK

UNIwersytet KARDYNAŁA STEFANA WYSZYŃSKIEGO
WARSZAWA

POWSTANIE I EWOLUCJA POLSKICH PROGRAMOWYCH DOKUMENTÓW KATECHETYCZNYCH W LATACH 2001-2018

Rok 2001 był rokiem zatwierdzenia kilku podstawowych dokumentów katechetycznych Kościoła polskiego: dyrektorium krajowego, podstawy programowej oraz pierwszego programu nauczania religii w szkole oraz kilku następnych. Rok 2010 to rok odnowienia podstawy programowej i programów nauczania. Wreszcie, rok 2018 to rok zatwierdzenia nowych dokumentów programowych: podstawy programowej i programu nauczania religii, dostosowanych do strukturalnie zmienionej szkoły polskiej.

W niniejszym opracowaniu zamierzam przedstawić ustalenia podstawowych faktów, które doprowadziły do zatwierdzenia wymienionych trzech edycji *Podstawy programowej katechezy Kościoła katolickiego w Polsce* oraz *Programu nauczania religii rzymskokatolickiej w przedszkolach i szkołach*. Cel ten postaram się zrealizować, referując: jakie prace poprzedziły proces tworzenia polskich dokumentów katechetycznych, jak doszło do opracowania poszczególnych programowych dokumentów katechetycznych, ich nowelizacji, a także całkowicie odnowionej wersji. Krótko scharakteryzuję też prace Biura Programowania Katechezy, które pełni kluczową rolę w procesie recenzowania i zatwierdzania podręczników i innych materiałów katechetycznych. W ustalaniu faktów oparłem się na materiałach archiwalnych znajdujących się w Biurze Programowania Katechezy przy Komisji Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, a także na własnych materiałach jako uczestnika zespołów tworzących te dokumenty¹.

Powstawanie dokumentów programowych w 2001 roku

Ogólna instrukcja katechetyczna (1971) zawierała polecenie opracowania dyrektorów katechetycznych w poszczególnych krajach tak, aby zasady ogólne, zawarte

¹ Szerzej kwestię powstania polskiego *Dyrektorium katechetycznego* wyjaśniam w artykule pt. *Powstanie i ewolucja polskich dokumentów katechetycznych w latach 2001-2010*, „Warszawskie Studia Teologiczne” 2013, nr 1, s. 145-158. Artykuł ten stał się kanwą dla niniejszego opracowania, został także uzupełniony o proces tworzenia zmienionych dokumentów programowych z 2018 roku.

w *Instrukcji*, znalazły ukonkretnienie w warunkach poszczególnych prowincji kościelnych². Jednakże w okresie komunizmu nie opracowano dyrektorium krajowego dla Polski, być może dlatego, że istniała wówczas tylko jedna forma katechezy dzieci i młodzieży³, a problematyka katechezy dorosłych została zarysowana bardzo ogólnie w wydanym przez Konferencję Episkopatu Polski *Dyrektorium apostołstwa świeckich* (1970)⁴.

Sytuacja społeczna i polityczna zmieniła się zasadniczo w 1989 roku, rok później do szkół powróciły lekcje religii. Czas kształtowania się nowej rzeczywistości katechetycznej nie był najlepszy do skodyfikowania zasad ogólnych, zasady te tworzy bowiem nie tylko teoria, ale i praktyka katechezy. Jednocześnie ten czas zbiegł się z obradami II Polskiego Synodu Plenarnego (1991-1999). W początkowej, obiecującej fazie tego wydarzenia kościelnego przewidywano opublikowanie odrębnego dokumentu o katechezie, o czym świadczy opublikowanie w *Tekstach roboczych*, jako jednego z siedemnastu, dokumentu pt. *Wychowanie katolickie we współczesnej sytuacji Kościoła*⁵. Metoda pracy synodalnej miała polegać na „rozważaniu tych tekstów przez diecezje, zespoły i ruchy, instytucje i uczelnie, redakcje i rozgłośnie”⁶.

W trakcie II Polskiego Synodu Plenarnego, w 1997 roku, Kongregacja ds. Duchowieństwa opublikowała *Dyrektorium ogólne o katechizacji*, które zastępowało *Ogólną instrukcję katechetyczną*. Dokument ten zawierał to samo polecenie, aby opracowywać dokumenty krajowe, które konkretyzowałyby ogólne zasady i skutecznie promowały katechezę⁷.

Jednocześnie w tym samym czasie stało się jasne, że dokumenty synodalne nie będą zawierały – wbrew pierwotnym zamierzeniom – norm prawnych. Powodem było to, że trzynastu metropoliom polskim postanowiono powierzyć stworzenie odrębnych dokumentów. Wśród nich zabrakło dokumentu ściśle katechetycznego. Dorobek zespołów synodalnych w parafiach nie został wykorzystany, a dość gorączkowe tworzenie dokumentów końcowych, przyspieszone zbliżającą się pielgrzymką papieską w roku 1999, spowodowało, że powstał zbiór mało spójny. Odniesienia do katechezy i nauczania religii znalazły się w nim w kilku różnych dokumentach⁸.

W 1997 roku z kolei zaczęło się przygotowanie do przeprowadzenia w oświacie reformy systemowej: w miejsce ośmioletniej szkoły podstawowej i cztero- lub

² DCG, *Wstęp*.

³ Tak właśnie tę kwestię uzasadnia R. Murawski, *Dyrektorium katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce*, w: *Katecheza wobec wyzwań współczesności*, red. R. Czekalski, Płock 2001, s. 68.

⁴ P. Tomasiak, *Miejsce katechezy dorosłych w duszpasterstwie polskim*, w: *Katecheza dorosłych we wspólnocie Kościoła*, red. K. Misiaszek, Warszawa 2002, s. 200nn.

⁵ II Polski Synod Plenarny, *Teksty robocze*, Poznań-Warszawa 1991, s. 209nn.

⁶ Tamże, s. 5.

⁷ DOK 269.

⁸ Na temat synodalnych odniesień do katechezy zob. R. Czekalski, *Katecheza w świetle dokumentów II polskiego Synodu Plenarnego*, w: *Przesłanie dokumentów katechetycznych Kościoła w Polsce*, red. S. Dziekoński, Warszawa 2003, s. 267nn.

pięcioletniej szkoły średniej, miała się pojawić sześcioletnia szkoła podstawowa, trzyletnie gimnazjum i trzyletnie liceum, względnie czteroletnie technikum; zamiast jednolitego programu zamierzano stworzyć ogólną podstawę programową i wiele zgodnych z nią programów nauczania. Zapowiedzi wprowadzania szkół nowego typu oraz zmian w regulacjach programowych skłaniały do podjęcia prac programowych również na terenie kościelnym, zwłaszcza że obowiązujący wówczas program ramowy i programy szczegółowe pochodziły z 1971 roku i odnosiły się do zupełnie innej sytuacji katechetycznej. Pierwsze próby stworzenia regulacji jednolitej i dostosowanej do nowej sytuacji w oświacie podjął, w porozumieniu z Komisją Wychowania Katolickiego, ks. Jan Szpet z zespołem współpracowników z Poznania⁹. Propozycja ta zawierała projekt zarówno podstawy programowej, jak i programu nauczania. Istotną nowość stanowiła propozycja programu nauczania dla gimnazjum, która została, z pewnymi zmianami, wykorzystana w publikacji trzech eksperymentalnych ogólnopolskich wersji podręcznikowych dla tego etapu edukacyjnego, powstałych w ośrodkach: krakowskim¹⁰, poznańskim¹¹ i warszawsko-praskim¹².

Przedstawienie tego tła jest konieczne do zrozumienia tego, jak doszło do wszczęcia prac nad nowym dyrektoriem krajowym. Kwestię konieczności opracowania takiego dokumentu postawił na posiedzeniu Komisji Wychowania Katolickiego w 1998 roku ks. Roman Murawski. Ówczesny przewodniczący Komisji, bp Edward Materski, zlecił ks. Murawskiemu podjęcie kroków zmierzających do stworzenia dyrektorium, jednakże ks. Murawski słusznie uważał, że dokument powinien powstać jednocześnie z wprowadzeniem regulacji programowych zainicjowanych przez ks. Szpetę i dopiero po zakończeniu II Polskiego Synodu Plenarnego. Tempo prac wyznaczały więc prace synodalne.

Tuż przed zakończeniem swojej kadencji bp Edward Materski stworzył tekst, zatytułowany *Małe dyrektorium o katechizacji w Polsce*. Była to propozycja, która miała stać się punktem wyjścia do dyskusji na forum Komisji Wychowania Katolickiego, ponieważ jednak taka dyskusja się nie odbyła, to w żadnym wypadku nie może ona być nazywana dokumentem.

⁹ *Podstawa programowa katechezy (wydanie studyjne)*, opr. J. Szpet, Poznań 1999.

¹⁰ Seria, powstała pod redakcją ks. Zbigniewa Marka, nosi tytuł *W drodze do Emausi* obejmuje następujące podręczniki wydane przez Wydawnictwo WAM: kl. I: *Jezus uczy i zbawia*, Kraków 1999; kl. II: *Jezus działa i zbawia*, Kraków 2000; kl. III: *Jezus prowadzi i zbawia*, Kraków 2001.

¹¹ Seria, powstała pod redakcją ks. Jana Szpetę i Danuty Jackowiak, obejmuje następujące podręczniki wydane przez Księgarnię św. Wojciecha: kl. I: *Słowo Boga jest blisko Ciebie*, Poznań 2000; kl. II: *Wolni przez miłość*, Poznań 2000; kl. III: *Żyjąc z innymi, dla innych*, Poznań 2001.

¹² Seria, autorstwa ks. Piotra Tomasika, obejmuje następujące podręczniki wydane przez Kurie Biskupią Diecezji Warszawsko-Praskiej: kl. I: *Słowo blisko Ciebie*, Warszawa 1999; kl. II: *Dom na skale*, Warszawa 2000; kl. III: *Tak niech świeci wasze światło*, Warszawa 2001.

Objęcie w roku 1999 przez bp. Kazimierza Nycza przewodnictwa Komisji Wychowania Katolickiego doprowadziło do zdynamizowania prac nad nowymi dokumentami katechetycznymi.

Nowy przewodniczący Komisji Wychowania Katolickiego podtrzymał decyzję swego poprzednika, aby ks. Roman Murawski stanął na czele Zespołu ds. dyrektorium katechetycznego. Na prośbę ks. Murawskiego do tego zespołu włączono jeszcze dwie osoby: ks. Kazimierza Misiaszka i ks. Piotra Tomasika. *Dyrektorium katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce* zaprezentowane zostało w czasie zebrania plenarnego Konferencji Episkopatu Polski w dniu 20 czerwca 2001 w Łowiczu.

Jednocześnie bp Kazimierz Nycz, realizując poprzedni postulat ks. Romana Murawskiego, aby jednocześnie pracować nad dokumentem koncepcyjnym i dokumentami programowymi, powołał dużo większy Zespół ds. programów katechetycznych. Składał się z przewodniczącego, bp. Kazimierza Nycza, oraz szesnastu członków, którymi zostali: ks. Tadeusz Balewski, ks. Damian Bryl, ks. Radosław Chałupniak, ks. Marcei Cogiel, ks. Krzysztof Kantowski, ks. Andrzej Kaszycki, ks. Tadeusz Kocór, ks. Józef Kraszewski, ks. Stanisław Łabendowicz, ks. Zbigniew Marek, Elżbieta Młyńska, ks. Tadeusz Nosek, ks. Andrzej Offmański, ks. Robert Sarek, ks. Jan Szpet oraz ks. Piotr Tomasik.

Pierwsze zebranie Zespołu odbyło się 27 marca 2000 roku w Warszawie, w budynku Sekretariatu Episkopatu. Zastępcami przewodniczącego zostali: ks. Zbigniew Marek i ks. Jan Szpet. W trakcie obrad podjęto ważną decyzję kierunkową, aby tworzone dokumenty zachowały swoistość katechetyczną, ale jednocześnie operowały formą i językiem możliwie zbliżonym do języka dokumentów oświatowych, zrozumiałym dla władz szkolnych. Zdecydowano, że pierwszy dokument zostanie nazwany *Podstawą programową katechezy* i będzie zawierał podstawę programową nauczania religii w szkole oraz wskazania dla katechezy parafialnej i rodzinnej. Przedyskutowano też i zaaprobowano metody pracy. Zespół podzielił się na czteroosobowe podzespoły, które miały opracować podstawę programową dla poszczególnych etapów edukacyjnych. Dodatkowo ks. Zbigniew Marek miał stworzyć ze specjalistów z zakresu pedagogiki wczesnodziecięcej i specjalnej, związanych z krakowskim *Ignatianum*, podzespół ekspertów, który opracowałby podstawę programową dla przedszkoli oraz kierunku katechezy dla osób niepełnosprawnych.

W czasie kolejnego zebrania Zespołu w dniu 23 maja 2000 roku w Warszawie zaakceptowano przygotowany przez ks. Piotra Tomasika schemat każdego z etapów edukacyjnych. Zdecydowano, że należy uwzględnić: charakterystykę adresatów katechezy, podstawę programową nauczania religii na danym etapie edukacyjnym, procedury osiągania celów, współpracę środowisk z rodziną i parafią, wreszcie korelację nauczania religii z przedmiotami szkolnymi i w ramach ścieżek edukacyjnych. Opracowanie charakterystyki adresatów powierzono Elżbiecie Młyńskiej. Podstawa programowa nauczania religii miała być ujęta w układzie tabelarycznym oraz liniowym i miała ujmować następujące zagadnienia: wynikające z *Dyrektorium*

ogólnego o katechizacji zadania katechezy¹³, cele katechetyczne, zadania nauki religii, treści i osiągnięcia (od II etapu edukacyjnego). Podstawę programową nauczania religii, procedury osiągania celów i zasady współpracy środowisk katechetycznych miały opracować podzespoły. Określenie korelacji – w postaci wyciągu z *Podstaw programowych kształcenia ogólnego* – zlecono ks. Piotrowi Tomasikowi.

Kolejne zebranie Zespołu odbyło się 25 września 2000 roku w Częstochowie. Omówiono na nim projekty przygotowane przez poszczególne podzespoły oraz powołano komitet redakcyjny, który miał ujednoczyć tekst tak, aby nadawał się do konsultacji. W skład komitetu weszli księża: Zbigniew Marek, Krzysztof Kantowski, Andrzej Offmański, Jan Szpet i Piotr Tomasik. Dodatkowo powierzono ks. Zbigniewowi Markowi napisanie wprowadzenia do dokumentu, a ks. Piotrowi Tomasikowi wyjaśnienie terminologii używanej w podstawie programowej nauczania religii tak, aby jednoznacznie była rozumiana przez katechetyków i środowisko szkolne. Dokonano także, na wniosek bp. Kazimierza Nycza, nowego podziału Zespołu na czteroosobowe podzespoły, które miały przygotować projekt *Programu nauczania religii*. Projektodawcy chodzilo o to, aby *Program nauczania religii*, który podlega zatwierdzeniu jedynie przez Komisję Wychowania, ukonkretniał *Podstawę programową* i przekonywał, że możliwe jest stworzenie do niej programu.

W grudniu 2000 roku ukazał się projekt *Podstawy programowej katechezy*, stanowiący punkt wyjścia dla konsultacji przeprowadzonej z tymi samymi środowiskami, z którymi konsultowano polskie *Dyrektorium katechetyczne*.

Kolejne posiedzenie Zespołu, odbywające się w Zakopanem w dniach 17-20 stycznia 2001 roku, poświęcone było omówieniu uwag do projektu *Podstawy programowej* oraz prezentacji projektów *Programu nauczania religii* dla poszczególnych etapów edukacyjnych. Najwięcej kontrowersji wzbudził projekt dla etapu I. Jednocześnie okazało się, że projekty II i III etapu edukacyjnego operują tym samym trynitarnym kryterium podziału materiału na konkretne klasy. Uznano to za niedopuszczalne i przepracowano dość gruntownie program nauczania dla gimnazjum. Zdecydowano, że nowe projekty powinny zostać rozesłane członkom Zespołu do 20 lutego 2001 roku. Koordynację tych konsultacji powierzono ks. Zbigniewowi Markowi. Przeprowadzono również dyskusję o przedstawionym przez ks. Piotra Tomasika *Regulaminie zatwierdzania programów i podręczników*.

Po zebraniu, które odbyło w Warszawie 1 marca 2001 roku, komitet redakcyjny przedstawił Komisji Wychowania ostateczny tekst *Podstawy programowej katechezy*. Komitet ten zebrał się ponownie w Warszawie 17 maja i ustalił ostateczną wersję, którą 20 czerwca 2001 roku na zebraniu plenarnym Konferencji Episkopatu Polski w Łowiczu zaprezentował ks. Zbigniew Marek.

Jednocześnie trwały prace nad redakcją *Programu nauczania religii*, które koordynował ks. Zbigniew Marek. Polegały one na konsultacjach z biskupami oraz

¹³ Zob. DOK 95-96.

agendami Konferencji Episkopatu Polski. Redakcją projektu zajmował się komitet redakcyjny złożony z księży: Zbigniewa Marka, Krzysztofa Kantowskiego, Andrzeja Offmańskiego i Jana Szpeta. Zaproponowane zmiany Zespół zatwierdził na zebraniu w Radomiu w dniu 18 września 2001 roku. Dwa dni później Komisja Wychowania Katolickiego zaaprobowwała *Program nauczania religii* oraz *Regulamin zatwierdzania programów i podręczników*.

Nowelizacja dokumentów programowych w 2010 roku

W 2008 roku rozpoczęła się kolejna reforma szkolnictwa. Przyniosła ona kilka ważnych zmian. Pierwsza z nich wiązała się z przeformułowaniem obowiązków dyrektora szkoły i ministra. W aktach prawa oświatowego przyjęto, że minister nie będzie już zatwierdzać programów szkolnych, gdyż uprawnienie to zostało w całości przekazane dyrektorom szkół. Zmiana ta wywoływała i wciąż wywołuje kontrowersje, bowiem zasadnie można pytać nie tylko o kompetencje wszystkich dyrektorów, niekoniecznie osób z przygotowaniem pedagogicznymi, ale także zastanawiać się, na ile państwo pozostaje odpowiedzialne za system oświaty. Zmiana ta nie odnosiła się do nauczania religii, gdyż zatwierdzanie programów nauczania pozostało w gestii władz zwierzchnich poszczególnych wyznań.

Drugą istotną zmianą było wprowadzenie zupełnie nowej koncepcji edukacji na IV etapie. *Podstawa programowa kształcenia ogólnego* dość znacznie odmieniła kanon lektur oraz wprowadziła nauczanie większości przedmiotów ogólnokształcących w gimnazjum i klasie I szkół ponadgimnazjalnych. W klasach wyższych nastąpiła radykalna specjalizacja, związana z przygotowaniem do matury. Uczniowie, którzy w liceach i technicach wybierali jeden typ przedmiotów, pozostałą wiedzę mieli nabywać na zajęciach z przedmiotów uzupełniających. Propozycję tę uzasadniano tym, że programy wielu przedmiotów powtarzały dwa trzyletnie kursy: w gimnazjum i w liceum. Pojawiło się jednak pytanie, na ile kształcenie w zakresie historii czy literatury ojczyzny dwunastolatków (trzeba pamiętać o zakładanym obniżeniu wieku rozpoczęcia szkoły) będzie skuteczne. Stąd rozwiązanie to nie spotkało się z aprobatą wielu środowisk nauczycielskich i naukowych. Niemniej jednak Ministerstwo Edukacji Narodowej tę zmianę przeprowadziło i to w dodatku za pomocą rozporządzenia ministra, czyli aktu prawnego niskiego rzędu.

Trzecia zmiana wiązała się z formą podstaw programowych. Poprzednie dokumenty definiowały cele kształcenia, zadania szkoły, treści i osiągnięcia ucznia. Nowe wymagania zarówno ogólne, jak i szczegółowe zostały sformułowane w języku efektów kształcenia, co było zgodne z *Zaleceniem Parlamentu Europejskiego z 23 IV 2008 w sprawie ustanowienia europejskich ram kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie*. Oczywiście, uzasadnienie dla tego nowego języka podstaw programowych nie wynikało jedynie z konieczności tworzenia dokumentów zrozumiałych w innych państwach Unii Europejskiej, ale też z uzasadnienia merytorycznego, aby

rzeczywiście efekty kształcenia decydowały o poziomie wykształcenia i dyplomie absolwenta szkoły. W nowej *Podstawie programowej kształcenia ogólnego* zapisano zresztą zalecane warunki realizowania edukacji, sposób realizacji oraz zadania nauczyciela.

We wrześniu 2008 roku abp Kazimierz Nycz podjął decyzję, aby dostosować do nowej sytuacji dokumenty programowe, czyli *Podstawę programową katechezy* oraz programy nauczania. Decyzja ta była konsekwencją przyjętych w 2001 roku założeń, że potrzeba pisać dokumenty regulujące nauczanie religii językiem zrozumiałym dla systemu oświaty oraz że konieczna jest korelacja nauczania religii z edukacją szkolną, bowiem w ten sposób realizowany jest postulat *Dyrektorium ogólnego o katechizacji*, aby lekcja religii stawała się elementem koniecznego dialogu interdyscyplinarnego, dialogu między wiarą i kulturą¹⁴.

W skład dziewięcioosobowego Zespołu Komisji Wychowania Katolickiego, mającego się zająć rewizją programów katechetycznych weszły następujące osoby: ks. Piotr Tomasik jako przewodniczący, odpowiedzialny za przedszkole ks. Józef Stala, odpowiedzialni za I i II etap edukacyjny księża: Ryszard Czekalski, Radosław Chałupniak i Marek Korgul, odpowiedzialni za III i IV etap edukacyjny księża: Andrzej Offmański i Krzysztof Kantowski oraz siostra Otylia Pjerożek, odpowiedzialny za szkoły specjalne ks. Andrzej Kiciński. W pracach Zespołu od samego początku brał też udział bp Marek Mendyk. Zebrania Zespołu odbywały się w Warszawie. W dniu 2 marca 2009 roku ustalono schemat poszczególnych części *Podstawy programowej katechezy*, aby osiągnąć jednolitość dokumentu. W dniu 27 kwietnia na zebraniu, na które zaproszono też konsultorów Komisji Wychowania, podjęto dyskusję nad zaproponowanymi treściami dla poszczególnych etapów nauczania. 15 czerwca członkowie Zespołu podjęli dyskusję opierwszej redakcji nowej *Podstawy programowej katechezy*. Poprawiony w wyniku dyskusji projekt został zredagowany przez przewodniczącego Zespołu i odpowiedzialnych za poszczególne podzespoły i posłany do recenzji konsultorom Komisji Wychowania Katolickiego w dniu 14 września 2009 roku. Poprawiony projekt *Podstawy programowej katechezy* stał się przedmiotem dyskusji w trakcie zebrania Komisji Wychowania Katolickiego w dniu 10 grudnia 2009 roku. Poprawiony przez przewodniczącego Zespołu, został rozesłany do konsultacji członkom Konferencji Episkopatu Polski na początku stycznia 2010 roku. Po wniesieniu poprawek stał się przedmiotem obrad zebrania plenarnego KEP 8 marca 2010 roku. Projekt dokumentu zaprezentował biskupom ks. Piotr Tomasik. W tym dniu *Podstawa programowa katechezy* została zatwierdzona.

Zespół Komisji Wychowania Katolickiego ds. rewizji dokumentów programowych działał w dalszym ciągu, podejmując pracę nad ogólnopolskim programem nauczania. Dyskusja nad pierwszą redakcją tego dokumentu odbyła się 19 kwietnia

¹⁴ DOK 73.

2010 roku. Po wniesieniu poprawek Komisja Wychowania Katolickiego, już pod przewodnictwem bp. Marka Mendyka, zatwierdziła w Białymstoku 9 czerwca 2010 roku nowy *Program nauczania religii*.

Charakterystyka dokumentów programowych z 2010 roku

Regulacje z 2010 roku przeniosły treści z jednych etapów do innych, co skutkowało znaczną zmianą koncepcji nauczania religii i katechezy na danym etapie. W klasach I-III szkoły podstawowej proponowano trzyletnie przygotowanie do przyjęcia pierwszej Komunii Świętej. Stąd zagadnienia, które dotychczas mieściły się w ramach klas I-II zastały rozszerzone na cały etap. Najmniejsza zmiana dotknęła klasy I, która zachowała swój nawiązujący do sakramentu chrztu układ treściowy. Zagadnienia poruszane w klasie II (komunijnej) przeniesiono do klasy III (teraz komunijnej), natomiast w klasie II zaproponowano układ związany z rokiem liturgicznym i przybliżenie wybranych postaci Starego i Nowego Testamentu.

Przeniesienie pierwszej Komunii Świętej na koniec I etapu edukacyjnego skutkowało tym, że dotychczasowy rok pokomunijny, mający na celu wdrożenie do regularnej praktyki życia sakramentalnego, został rozszerzony na trzy lata obejmujące cały II etap. *Podstawa programowa katechezy* ten czas określała mianem katechezy mistagogicznej, czyli objaśniającej misteria, jakich katechizowani doświadczyli, przystępując do sakramentów Eucharystii oraz pokuty i pojednania. Ten rys mistagogiczny był szczególnie zauważalny w *Programie nauczania religii* z 2010 roku: w poszczególnych działach tematycznych podkreślono związek między wydarzeniem historii zbawienia, znakiem sakramentalnym oraz życiem wiary ochrzczonego i uczestnika uczy eucharystycznej. Zasada podziału treści z dotychczasowej trynitarnej została zmieniona na bardziej egzystencjalną.

Zmiana treści i zasadniczego ukierunkowania katechetycznego II etapu edukacyjnego miała jeszcze jeden istotny aspekt. Otóż stanowiła szansę na zerwanie z obecnym jeszcze w programach z 2001 roku schematem historii biblijnej. Schemat ten nawiązywał do przedmiotu pomocniczego lekcji katechizmu, który miał gromadzić wszelkie opowiadania z Biblii, interpretowane w duchu moralizmu lub historycyzmu, a więc w sposób, w którym Biblia nie stawała się źródłem przepowiadania, lecz jedynie zbiorem argumentów dla uzasadnienia pewnych tez katechetycznych. Elementy historii biblijnej zostały zastąpione w klasach IV-VI szkoły podstawowej mistagogią, korzystającą zresztą z odniesień do postaci biblijnych zarówno Starego, jak i Nowego Testamentu. Propozycja historiozbawcza pojawiła się natomiast w gimnazjum, gdzie realizowano katechezę wyznania i rozumienia wiary. Propozycja ta ubogacała program, który miał za zadanie uporządkować wiedzę religijną, co było uzasadnione zarówno ze względu na przygotowanie do sakramentu bierzmowania, jak i z powodu ważnego zadania programów gimnazjalnych dla pozostałych przedmiotów - wprowadzenia ucznia w rozumienie

podstaw danej dziedziny wiedzy. Była to zatem szansa, aby programy i podręczniki ujmowały podstawowe prawdy wiary w sposób historiozbowczy¹⁵.

W szkołach ponadgimnazjalnych zmiana programu była jedynie korektą. Na tym etapie, podobnie jak na poprzednim, dokonano przeglądu treści nauczania, co było związane z pracami prowadzonymi w Komisji Wychowania Katolickiego nad wprowadzeniem możliwości zdawania przez młodzież egzaminu maturalnego z religii. Prace te wykazały m.in. usterki dotychczasowej *Podstawy programowej katechezy* na poziomie gimnazjum i szkoły ponadgimnazjalnej¹⁶.

Drugi rodzaj zmian, jakie pojawiły się w nowych dokumentach katechetycznych, to dostosowanie języka do dokumentów szkolnych. Tu jasno trzeba raz jeszcze powiedzieć: pozostała w mocy zasada, że należy posługiwać się językiem programów, bez uszczerbku dla treści lub tożsamości lekcji religii. Dlatego też wymagania ogólne i szczegółowe sformułowano w języku efektów kształcenia.

Powstawanie dokumentów programowych z 2018 roku

Kolejna reforma szkolnictwa wydawała się nieunikniona. Dotychczasowa sytuacja w szkole, zwłaszcza niski poziom gimnazjów, likwidacja *de facto* dotychczasowej, sięgającej czasów II Rzeczypospolitej, tradycji liceów ogólnokształcących, marny poziom absolwentów szkół średnich – to wszystko wskazywało na konieczność wprowadzenia zdecydowanych zmian. Te zmiany zaproponowano, a po wyborach sejmowych z 2015 roku zaczęto je wdrażać. Wielkim wyzwaniem dla wykonawców reformy jest pogłębiający się spór społeczny *o wszystko*, o każdą próbę zmiany, wykopujący przepaści, które trudno będzie zasypać. Reformę rozpoczęto dwa lata po wygraniu wyborów, czyli w podobnym czasie, w jakim rozpoczął reformowanie rząd w 1999 roku. Trudno mówić zatem o nadzwyczajnym pośpiechu, choć zapewne można znaleźć wiele szczegółów, w których reforma powinna być lepiej przygotowana. Do nich należy chociażby zauważalna gołym okiem niejednorodność podstaw programowych kształcenia ogólnego dla poszczególnych przedmiotów czy całkowite wypchnięcie z programów licealnych języka łacińskiego, ważnego dla zrozumienia kultury i cywilizacji europejskiej, nieodzownego, przynajmniej w klasach humanistycznych, do przywrócenia kształcenia erudycyjnego. Niemniej jednak reforma stała się faktem, a system szkolny wraca do ośmioletniej szkoły podstawowej, czteroletniego liceum ogólnokształcącego, względnie pięcioletniego technikum lub szkół branżowych I. stopnia (3 lata) oraz II. stopnia (kolejne 2 lata).

¹⁵ Konferencja Episkopatu Polski, *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*, Kraków 2010, s. 51n.

¹⁶ Szerzej na temat przygotowania egzaminu maturalnego z religii piszę w artykule pt. *Przygotowanie do egzaminu dojrzałości z religii*, w: *Wybrane zagadnienia katechezy młodzieży*, red. J. Szpet, D. Jackowiak, Poznań 2008, „Katecheza. Rodzina, Parafia i Szkoła”, t. 6, s. 73nn.

Konieczne zatem było podjęcie prac nad nowymi dokumentami programowymi katechezy w Polsce, prac mających na celu nie nowelizację, lecz stworzenie *Podstawy* i *Programu* od nowa. Decyzję taką podjął przewodniczący Komisji Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, bp Marek Mendyk. Rozpoczął on na jesieni 2015 roku rozmowy z ks. Zbigniewem Markiem i s. Anną Walulik w celu stworzenia nowych dokumentów. Projekt podstawy został przygotowany pod koniec listopada tego roku i rozesłany członkom oraz konsultorom Komisji. Dłuższa dyskusja na ten temat odbyła się w Warszawie dnia 28 czerwca 2016 roku w czasie posiedzenia Komisji. Podkreślano nowatorstwo propozycji, ale jednocześnie zwracano uwagę na konieczność bardziej widocznej kontynuacji, zwłaszcza w tym zakresie, w którym stare rozwiązania się sprawdzają. Przed posiedzeniem, 21 września 2016 roku, bp Marek Mendyk podjął decyzję, aby rozpocząć prace studyjne nad podstawą w oparciu o Biuro Programowania Katechezy. Biuro miało przygotować projekt koncepcji pracy i struktury Zespołu reprezentującego możliwe szerokie spectrum ośrodków katechetycznych, który miał zająć się stworzeniem spójnego projektu dokumentów programowych katechezy. W trakcie posiedzenia Komisji ustalono, że podstawa i program nauczania religii będą podzielone na trzy etapy edukacyjne: klasy I-IV oraz klasy V-VIII szkoły podstawowej, a także szkołę średnią. W tym czasie nie podejmowano jeszcze szybkich prac, oczekując na jak najpełniejszą prezentację założeń reformy przez Ministerstwo Edukacji Narodowej. Ustawa *Prawo oświatowe*, która wprowadziła w życie reformę, została bowiem uchwalona przez Sejm dopiero 14 grudnia 2016 roku, opublikowana 11 stycznia 2017 roku, a część jej przepisów weszła w życie 26 stycznia 2017 roku.

Dnia 25 stycznia 2017 roku odbyło się spotkanie bp. Marka Mendyka z koordynatorem Biura Programowania Katechezy na temat założeń koncepcji pracy, zaś 4 lutego 2017 roku został zaproponowany skład Zespołu ds. nowych programów katechetycznych. Na jego czele stanął bp Marek Mendyk, a prace miał koordynować z ramienia Biura ks. Piotr Tomasik. Zespół miał zostać podzielony na pięć sekcji: przedszkole, dwa etapy szkoły podstawowej, szkoła średnia i szkoła specjalna. Zaproponowano, że nad podstawą i programem dla przedszkola i dla szkół specjalnych pracować będą po trzy osoby, zaś nad dokumentami dla pozostałych etapów po cztery osoby. Zespół miał zatem składać się z 20 osób. Założono, że będzie zasadniczo pracować w sekcjach, wspólnie co jakiś czas, na konferencjach wyjazdowych. Jednocześnie zaproponowano schemat obu dokumentów programowych, niewiele różniący się od poprzedniej edycji, segregujący treści nauczania i efekty kształcenia za pomocą wymienianych w dyrektoriami katechetycznych zadań katechezy. Poszczególne szkolne etapy edukacyjne zostały nazwane kolejno mianem cyklu komunijnego, cyklu dorastania chrześcijańskiego oraz cyklu świadectwa, przy czym w szkole średniej postanowiono zwrócić szczególną uwagę na przekaz wiedzy o tym, w co Kościół wierzy i czym żyje, zgodnie z założeniami odnowionego liceum i z nadzieją wykorzystania tego materiału w przygotowaniu egzaminu maturalnego z religii.

W trakcie posiedzenia Komisji Wychowania Katolickiego w Warszawie, w dniu 14 lutego 2017 roku, w którym wzięły też udział osoby zaproponowane do Zespołu, zaaprobowano schemat, zwiększając liczebność poszczególnych sekcji. Jednocześnie niektóre osoby przeniesiono pomiędzy sekcjami, aby były bardziej użyteczne w dalszych pracach. Zespół liczył 22 osoby, a w jego skład weszli: przewodniczący Komisji Wychowania Katolickiego bp Marek Mendyk, koordynator Biura Programowania Katechezy ks. Piotr Tomasik, w sekcji przedszkole: ks. Zbigniew Marek, s. Maria Loyola Opiela i s. Anna Walulik, w cyklu komunijnym: ks. Marek Korgul, ks. Radosław Chałupniak, ks. Tomasz Kopiczko, Magdalena Stach-Hejosz i ks. Marian Zając, w cyklu dorastania chrześcijańskiego: ks. Jan Szpet, Teresa Czarnecka, ks. Paweł Mąkosa, ks. Tadeusz Panuś i Anna Zellma, w cyklu świadectwa: ks. Radosław Mazur, Aleksandra Bałoniak, ks. Jarosław Kowalczyk, Aneta Rayzacher-Majewska i Elżbieta Tkocz, wreszcie w sekcji szkoły specjalnej: ks. Andrzej Kiciński i ks. Roman Buchta.

Zespół rozpoczął prace koncepcyjne w sekcjach, zebrał się na trzydniowym zebraniu roboczym w Szklarskiej Porębie, które odbyło się w dniach 11-13 lipca 2017 roku. W trakcie prac określono najpierw priorytety i metodę pracy, następnie przystąpiono do sformułowania celów katechetycznych – wymagań ogólnych, aby oddawały one specyfikę etapu, a jednocześnie zapewniały koncentryczność programową. Kolejnym etapem było zarysowanie wymagań szczegółowych i zakresu treściowego na podstawie przygotowanego przez Biuro Programowania Katechezy formularza, odnoszącego się do całości treści *Katechizmu Kościoła Katolickiego*. Chodziło bowiem o to, aby w ramach poszczególnych etapów szkolnych zachować postulat integralności treści, a jednocześnie koncentryczności programowej. Prace te nie zostały ukończone w trakcie zebrania, jednak dały początek dalszym działaniom poszczególnych sekcji, których szefowie, wraz z przewodniczącym i koordynatorem, mieli ustalić projekt tekstu. Projekty do ujednoczenia zostały przesłane do Biura Programowania Katechezy przed 31 października 2017 roku i w ciągu miesiąca ujednoczone. Kolejne spotkanie Zespołu miało miejsce w Warszawie na UKSW w dniu 11 grudnia 2017 roku. Ustalono wówczas, aby szefowie sekcji przekazali do Biura Programowania Katechezy do 7 stycznia 2018 roku fragmenty tekstu *Podstawy programowej*, Biuro, po scaleniu i wstępnym ujednoczeniu, przekazało pełny tekst przewodniczącemu Komisji do 23 stycznia. Z kolei bp Mendyk z księżmi Markiem Korgulem i Jarosławem Kowalczykiem przejrzał i dokonał korekty merytorycznej tekstu, Biuro z powrotem rozesłało tekst do szefów sekcji, którzy 12 lutego w trakcie zebrania w Warszawie na UKSW zaakceptowali tekst *Podstawy programowej* i odbyli wstępną dyskusję nad założeniami *Programu nauczania religii*, tworzonych w oparciu o *Podstawę*, ustalając przede wszystkim schemat programu. W dniu 15 lutego koordynator Biura Programowania Katechezy rozesłał ujednoczony tekst członkom i konsultorom Komisji, a także recenzentom reprezentującym różne subdyscypliny teologiczne i różne ośrodki akademickie. O napisanie recenzji zostali poproszeni księża: Stanisław Araszczuk (liturgia, PWT we Wrocławiu), Grzegorz

Bartosik (dogmatyk, mariolog, UKSW), Władysław Kubik (katechetyk, *Ignatianum* w Krakowie), Andrzej Offmański (katechetyk, USz), Jarosław Sobkowiak (moralista, UKSW), Stanisław Stasiak (biblista, PWT we Wrocławiu). Wszystkie opinie były pozytywne, choć recenzenci domagali się wprowadzenia pewnych zmian. Sugestie te były tematem posiedzenia Komisji Wychowania Katolickiego, na które zaproszono szefów sekcji, a po akceptacji zmienionego tekstu zlecono jego ujednoczenie koordynatorowi Biura Programowania Katechezy. Ujednolicony tekst został rozesłany członkom Konferencji Episkopatu Polski 21 kwietnia 2018 roku.

W trakcie konsultacji biskupi zgłosili szereg poprawek. Zaproponowane poprawki dotyczące nomenklatury, uściślenia zapisów oraz wprowadzenia zagadnień umożliwiających podejmowanie obrony przed uzależnieniami, w tym uzależnieniami cyfrowymi, także pornografią, zostały wprowadzone w całości. Dodano także numerację efektów kształcenia, co jest zwykle przydatne dla nauczycieli, którzy będą pisać tzw. plany wynikowe. Mocniej podkreślono także koncepcję lekcji religii polegającą na kompromisie pomiędzy religioznawstwem a realizacją pełnej katechezy w szkole. Zwrócono uwagę na związek faktu wyznaniowości lekcji religii z ewangelizacją. W odniesieniu do niektórych, choć nielicznych, adresatów chodzi o ewangelizację rozumianą jako pierwsze głoszenie Ewangelii, ale też dużo częściej chodzi o nową ewangelizację.

Podstawa programowa katechezy została zaprezentowana Konferencji Episkopatu Polski w Janowie Podlaskim 8 czerwca 2018 roku przez ks. Piotra Tomasika. Biskupi podjęli uchwałę o przyjęciu jej tekstu. Decyzja ta otworzyła możliwość podjęcia konkretnych prac nad nowym *Programem nauczania religii*.

Prace te trwały już na poziomie poszczególnych sekcji, a sprawozdanie z nich zdali szefowie sekcji w trakcie zebrania, które odbyło się w Rzeszowie 19 czerwca 2018 roku. Z kolei w dniach 5-7 lipca 2018 roku odbyło się w Szklarskiej Porębie zebranie całego Zespołu, którego efektem było opracowanie brudnopisu *Programu nauczania religii*. Poszczególne sekcje miały do 28 sierpnia przygotować projekty poszczególnych części. Po scaleniu nadesłanych materiałów, czego dokonał bp Marek Mendyk wraz ze współpracownikami, a także Teresa Czarnecka, dnia 4 września 2018 roku tekst rozesłano do członków i konsultorów Komisji. W dniu 19 września 2018 roku Komisja Wychowania Katolickiego zaakceptowała *Program nauczania religii* wraz z uchwałą, która wprowadzała *Podstawę programową* i *Program nauczania* sukcesywnie od 1 września 2019 roku.

W dniu 15 listopada 2018 roku w Warszawie na UKSW odbyła się konferencja naukowa poświęcona wdrażaniu dokumentów programowych katechezy Kościoła w Polsce. Była ona dedykowana szczególnie rzeczoznawcom ds. podręczników nauczania religii, a także przedstawicielom wydawnictw zainteresowanych publikowaniem podręczników do religii. Obradom przewodniczył ks. Piotr Tomasik, a referaty wprowadzające w dyskusje wygłosili kolejno: ks. Zbigniew Marek, ks. Marek Korgul, ks. Jan Szpet, ks. Radosław Mazur, Aneta Rayzacher-Majewska, Teresa Czarnecka, ks. Andrzej Kielian, ks. Jarosław Kowalczyk i ks. Piotr Tomasik.

W trakcie dość burzliwej debaty sformułowany został postulat, popierany przez znaczącą większość uczestników, aby moment wprowadzenia w życie *Podstawy, Programu* i napisanych na ich podstawie podręczników przesunąć o rok. Głównymi argumentami były dbałość o wysoki poziom materiałów oraz o to, aby na nowo przystąpić do pisania podręczników, unikając pokusy kopiowania dotychczasowych rozwiązań. W dniu 5 grudnia 2018 roku Komisja Wychowania dokonała nowelizacji uchwały wprowadzającej dokumenty programowe. Ich wdrażanie zostało przesunięte na czas po 1 września 2020 roku.

Charakterystyka dokumentów programowych z 2018 roku

Dokumenty programowe z 2018 roku w większym stopniu podkreśliły ewangelizacyjny charakter katolickiej lekcji religii. Generuje on jasny, odważny i pozbawiony kompleksów wykład tego, w co Kościół wierzy i czym żyje. Chodzi też o danie propozycji, aby wraz z Kościołem wyznać wiarę i dać świadectwo, a do tego konieczne jest stworzenie możliwości w poszczególnych parafiach, by było tam prowadzone duszpasterstwo katechetyczne. I takie założenie towarzyszy nowej *Podstawie programowej katechezy*.

Podstawa programowa katechezy posługuje się terminologią respektującą zarówno standardy szkolne, wskazania Kościoła powszechnego dotyczące katechezy, jak też polską tradycję katechetyczną. *Dyrektorium ogólne o katechizacji* określa nadrzędny cel katechezy¹⁷, prowadzenie do wiary dojrzałej, który jest realizowany przez zadania katechezy: rozwijanie poznania wiary, wychowanie liturgiczne, formację moralną, wychowanie do modlitwy, wychowanie do życia wspólnotowego, wprowadzenie do misji¹⁸. Warto też przypomnieć, że polskie *Dyrektorium katechetyczne* zadanie wychowania do życia wspólnotowego traktuje szeroko, wskazując na trzy wspólnoty: Kościół, rodzinę i Ojczyznę. Ponieważ dokumenty szkolne posługują się pojęciami sformułowanymi w języku wymagań wynikających z przyjętych w polskim systemie oświatowym tzw. europejskich ram kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie, stąd w programowych dokumentach katechetycznych wiadomości i umiejętności, których uczeń nabywa na każdym etapie edukacyjnym, przedstawione są jako efekty kształcenia.

Każdy etap edukacyjny jest poprzedzony w *Podstawie programowej katechezy* charakterystyką adresatów. Charakterystyka ta wskazuje na potrzebne działania katechetyczne. Każdy etap jest opisany najpierw przez cele katechetyczne – wymagania ogólne, które określają ogólnie sformułowane efekty kształcenia religijnego, które należy osiągnąć w ramach nauczania religii na danym etapie edukacyjnym. Efekty te mają też wpisywać się we współdziałanie z *filozofią* danego etapu w kształceniu

¹⁷ DOK 80.

¹⁸ Zob. DOK 85n; PDK 24nn.

szkolnym. Celom katechetycznym - wymaganiom ogólnym – odpowiadają: treści, wymagania szczegółowe i postawy. W ujęciu tabelarycznym, w odniesieniu do poszczególnych zadań katechezy, został zaprezentowany katalog treści nauczania, odpowiadających im oczekiwanych efektów kształcenia, dotyczący przyswojenia wiedzy, jej zastosowania i kompetencji, a także postaw, które są pożądane i mają być wynikiem podejmowanej formacji. Oczywiście, ocenie szkolnej poddawane będą jedynie efekty kształcenia, a nie postawy. W *Podstawie* znajduje się opis zalecanych warunków i sposobu realizacji, który odnosi się do funkcji wychowania, wtajemniczenia, ewangelizacji oraz zawiera uwagi dotyczące metod, materiałów, wyposażenia sali itd. Przedstawione też zostały, bardziej syntetycznie niż poprzednio, zakresy korelacji nauczania religii z edukacją szkolną. Wreszcie zostały sformułowane wskazania dla współpracy środowisk: szkoły, rodziny i parafii. Należy pamiętać, że owocna realizacja katechetycznego duszpasterstwa w ramach parafii domaga się opracowania odrębnych, ale zsynchronizowanych z nauczaniem szkolnym, programów dla sakramentalnej katechezy parafialnej.

W klasach I-IV szkoły podstawowej przewidziany jest cykl komunijny, z Komunią Świętą w klasie III i klasą IV pokomunijną, której tak brakowało w dotychczasowych programach. W szkole jest problem z klasą IV – czy należy ona do tego, czy już do następnego etapu. W podstawie programowej przedmiotów humanistycznych klasa IV jest oddzielona wyraźnie jako propedeutyczna. Stąd projekt przewiduje dołączenie klasy IV do poprzedniego etapu. Dzieci uczęszczające do klas I-IV szkoły podstawowej powinny w parafii uczestniczyć w katechezie inicjacji sakramentalnej do Eucharystii i pokuty, a po przyjęciu pierwszej Komunii Świętej w katechezie pogłębiającej tę inicjację.

Klasy V-VIII szkoły podstawowej to początkowo dalsze, a potem coraz bliższe przygotowanie do bierzmowania. Zakłada się w nich mistagogię: w poszczególnych działach tematycznych został podkreślony związek między wydarzeniem historii zbawienia, znakiem sakramentalnym oraz życiem wiary. Jednocześnie mocno zostanie uwypuklony wymiar historiozbawczy. Uczniowie klas V-VIII szkoły podstawowej powinni w parafii wziąć udział w katechezie wprowadzającej w historię zbawienia. Treść spotkań katechetycznych na tym etapie koncentruje się wokół tematów związanych z lekturą Pisma Świętego. Stanowić to powinno program i przedmiot przygotowania do przyjęcia sakramentu bierzmowania. Pod koniec tego etapu spotkania katechetyczne powinny mieć charakter pracy w grupach i celebracji, aby ukazać poszczególne sakramenty Kościoła i wynikające z nich zadania młodych ludzi w Kościele. Sakrament bierzmowania powinien być udzielany najwcześniej na zakończenie klasy VIII szkoły podstawowej.

Szkoła ponadpodstawowa to wychowanie do dorosłości chrześcijańskiej, pogłębienie znajomości Biblii i Tradycji, kształtowanie tożsamości eklezjalnej, połączone z przygotowaniem do podejmowania działań apostołskich. Część zagadnień nie będzie realizowana w szkołach branżowych I. stopnia. Wydaje się, że pisanie odrębnej PPK dla liceów i techników oraz dla szkół branżowych nie jest konieczne ze względu

na to, że postulowane jest wspólne duszpasterstwo katechetyczne w parafii dla tej grupy młodzieży. W liceach i technikach także – należy żywić taką nadzieję, bo jest to postulat Kościoła od lat – należy umożliwić młodzieży wybranie na maturze religii jako przedmiotu dodatkowego. Parafialna katecheza w szkołach ponadpodstawowych powinna skupić się na tożsamości i świadectwie wiary. Powinna być związana z przygotowaniem bliższym (ale nie bezpośrednim) do założenia rodziny chrześcijańskiej. Powinna zatem również uwzględniać spotkania prowadzone przez pracowników poradni rodzinnych.

Biuro Programowania Katechezy

Pokłosiem zatwierdzonych dokumentów katechetycznych było powstanie Biura Programowania Katechezy działającego przy Komisji Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski i mającego siedzibę w budynku Sekretariatu Episkopatu. Zostało ono utworzone na zebraniu plenarnym Konferencji Episkopatu Polski w Warszawie 3 października 2001 roku. Koordynatorem Biura został ks. Piotr Tomasik. Do zadań Biura należy: obsługa procesu zatwierdzania programów nauczania i podręczników do nauki religii na szczeblu ogólnopolskim, prowadzenie rejestru programów nauczania, podręczników do nauki religii na szczeblu ogólnopolskim i w poszczególnych diecezjach, współpraca z Biurem Prasowym Episkopatu Polski w zakresie tematyki dotyczącej katechezy i wychowania katolickiego oraz wypełnianie innych zadań nałożonych przez przewodniczącego Komisji Wychowania Katolickiego. Ponadto Biuro pełni funkcję informacyjną dla wydziałów katechetycznych kurii biskupich, jak i dla poszczególnych katechetów.

Przy Biurze Programowania Katechezy działa zespół recenzentów programów i podręczników katechetycznych, powołanych na pięcioletnią kadencję (2001-2006) przez przewodniczącego Komisji bp. Kazimierza Nycza. W jego skład weszli: Elżbieta Młyńska, Marian Śnieżyński, a także księża: Jerzy Bagrowicz, Tadeusz Balewski, Damian Bryl, Radosław Chałupniak, Marcelli Cogieli, Ryszard Czekalski, Stanisław Dziekoński, Tomasz Kadziński, Krzysztof Kantowski, Andrzej Kaszycki, Tadeusz Kocór, Józef Kraszewski, Władysław Kubik, Stanisław Kulpaczyński, Tomasz Lenczewski, Stanisław Łabendowicz, Zbigniew Marek, Marek Mendyk, Kazimierz Misiaszek, Roman Murawski, Tadeusz Nosek, Andrzej Offmański, Tadeusz Panuś, Robert Sarek, Jan Szpet, Piotr Tomasik. Rok później do grona tego dołączyli: Elżbieta Dziwosz oraz księża: Andrzej Kiciński, Józef Stala, Robert Szewczyk i Marian Zając. W skład zespołu recenzentów programów i podręczników katechetycznych na lata 2006-2011 weszły następujące panie: Elżbieta Dziwosz i Elżbieta Młyńska, s. Barbara Pillar oraz księża: Jerzy Bagrowicz, Damian Bryl, Radosław Chałupniak, Marcelli Cogieli, Ryszard Czekalski, Stanisław Dziekoński, Łukasz Idem, Waldemar Janiga, Krzysztof Kantowski, Andrzej Kiciński, Jan Kochel, Tadeusz Kocór, Marek Korgul, Andrzej Krasieński, Józef Kraszewski, Władysław

Kubik, Tomasz Lenczewski, Zbigniew Marek, Paweł Mąkosza, Marek Mendyk, Kazimierz Misiaszek, Roman Murawski, Tadeusz Nosek, Andrzej Offmański, Wojciech Osiał, Tadeusz Panuś, Józef Stala, Robert Szewczyk, Jan Szpet, Piotr Tomasik i Marian Zając.

W skład zespołu recenzentów programów i podręczników katechetycznych na lata 2011-2016 weszły panie: Beata Bilicka, Elżbieta Dziwosz, Aneta Frączak, Elżbieta Osewska, Aneta Rayzacher-Majewska, s. Halina Wrońska, a także księża: Jerzy Bagrowicz, Rafał Bednarczyk, Radosław Chałupniak, Ryszard Czekalski, Stanisław Dziekoński, Łukasz Idem, Marcin Idzikowski, Waldemar Janiga, Krzysztof Kantowski, Jarosław Kotowski, Andrzej Kiciński, Jan Kochel, Marek Korgul, Andrzej Krasiński, Stanisław Łabendowicz, Zbigniew Marek, Radosław Mazur, Paweł Mąkosza, Kazimierz Misiaszek, Roman Murawski, Andrzej Offmański, Wojciech Osiał, Tadeusz Panuś, Piotr Pierzchała, Józef Stala, Rafał Szewczyk, Jan Szpet, Piotr Tomasik i Marian Zając.

W skład zespołu recenzentów programów i podręczników katechetycznych na lata 2016-2021 wchodziły panie: Kamilla Frejusz, Aneta Frączak i Aneta Rayzacher-Majewska, s. Anna Walulik i s. Halina Wrońska, księża: Rafał Bednarczyk, Adam Bielinowicz, Radosław Chałupniak, Ryszard Czekalski, Konrad Dyrda, Stanisław Dziekoński, Piotr Goliszek, Marcin Idzikowski, Waldemar Janiga, Krzysztof Kantowski, Jarosław Kotowski, Andrzej Kiciński, Andrzej Kielian, Paweł Kindracki, Jan Kochel, Marek Korgul, Jarosław Kowalczyk, Wojciech Lechów, Stanisław Łabendowicz, Zbigniew Marek, Radosław Mazur, Paweł Mąkosza, Krzysztof Mielnicki, Andrzej Offmański, Tadeusz Panuś, Piotr Pierzchała, Paweł Płaczek, Bogusław Połec, Bogdan Skłodowski, Robert Strus, Robert Szewczyk, Jan Szpet, Piotr Tomasik, Albert Wołkiewicz i Marian Zając.

Niniejsze opracowanie miało na celu ustalenie podstawowych faktów dotyczących tworzenia programowych dokumentów katechetycznych w pierwszych dwóch dekadach XXI wieku. Okres ten był dla polskiej katechezy czasem odważnych decyzji i wielkiej przemiany, stworzenia nie tylko nowych dokumentów, ale także pokazania, że te rozwiązania, które przyjęto, muszą być nieustannie sprawdzane, weryfikowane i dostosowywane do wciąż zmieniających się warunków głoszenia Dobrej Nowiny. Dzisiejsza Polska i Kościół, jak zawsze powiązany mocno z dziejami Ojczyzny, wkraczają w czas wojny cywilizacyjnej. Niech napełniają nas otuchą słowa, które do polskiej szkoły, u progu naszej suwerenności, wypowiedział św. Jan Paweł II: „Młodzież i dzieci są przyszłością świata, są przyszłością narodu i Kościoła, są tą przyszłością oni, młodzi ludzie, ale są nią w oparciu o rodzinę, o szkołę, o Kościół, o naród, o cały naród. Dlatego też II Sobór Watykański uczy, iż szkoła „mocą swego posłannictwa kształtuje [...] władze umysłowe, rozwija zdolność wydawania prawidłowych sądów, wprowadza w dziedzictwo kultury wytworzonej przez przeszłe pokolenia, kształci zmysł wartości, przygotowuje do życia zawodowego, sprzyja dyspozycjom do wzajemnego zrozumienia się, stwarzając przyjazne współzycie wśród wychowanków różniących się charakterem

czy pochodzeniem” (DWCH 5). Oto w wielkiej syntezie zadanie szkoły, która ma kształcić i wychowywać. W podejmowaniu tego zadania nie wystarczy patrzeć tylko w wymyśloną przyszłość, ale trzeba ją już teraz jakoś stworzyć, trzeba mieć przed oczyma całą tradycję narodu, społeczeństwa, państwa. [...] Narody, które tracą pamięć, schodzą do rzędu plemienia¹⁹. Oby Kościół umiał przekazać tę pamięć o rzeczach Bożych i dokonaniach ludzkich, aby nowe pokolenia zachowały oraz odzyskały wiarę i to, co w tych dokonaniach było dobre, aby wykuwały przyszłość narodu ochrzczonego, wiernego Bogu.

Streszczenie

Artykuł ma na celu uporządkowanie danych dotyczących powstawania i koncepcji programowych dokumentów katechetycznych Kościoła w Polsce, powstałych w latach: 2001, 2010, 2018. Autor wyjaśnia także specyfikę działania Biura Programowania Katechezy, które nadzoruje proces recenzowania i zatwierdzania podręczników do nauczania religii na wszystkich poziomach szkolnych.

Słowa kluczowe: katecheza, nauczanie religii w szkole, Komisja Wychowania Katolickiego, program nauczania religii, podstawa programowa katechezy, Biuro Programowania Katechezy

ESTABLISHMENT AND EVOLUTION OF POLISH PROGRAMME CATECHETICAL DOCUMENTS IN THE YEARS 2001-2018

Summary

The objective of this article is to organize data on the creation and concept of program catechetical documents of the Church in Poland, created in 2001, 2010, 2018. Also, the author explains the specifics of the Office Catechesis Programming, which oversees the process of reviewing and approving textbooks for teaching religion at all school levels.

Keywords: catechesis, teaching religion at school, the Commission of Catholic Education, religion curriculum, catechesis curriculum, Catechesis Programming Office

IL SORGERE ED EVOLUZIONE DEI DOCUMENTI DEL PROGRAMMA CATECHETICO POLACCO NEGLI ANNI 2001-2018

Sommario

Lo scopo di questo articolo è organizzare i dati sulla creazione e il concetto di programmi catechetici della Chiesa in Polonia, creati nel 2001, 2010, 2018. L'autore spiega i dettagli dell'Ufficio di programmazione catechesis. Spiega che in che modo l'ufficio controlla il

¹⁹ Jan Paweł II, *Przemówienie do katechetów, nauczycieli i uczniów*, Włocławek 7 VI 1991, 2.

processo di revisione e approvazione dei libri di testo per insegnare la religione a tutti i livelli scolastici.

Parole chiave: catechesi, insegnamento della religione a scuola, Commissione per l'educazione cattolica, curriculum di religione, curriculum di catechesi, Ufficio di programmazione per la catechesis.

Bibliografia

- Czekalski R., *Katecheza w świetle dokumentów II polskiego Synodu Plenarnego, w: Przesłanie dokumentów katechetycznych Kościoła w Polsce*, red. S. Dziekoński, Warszawa 2003.
- II Polski Synod Plenarny, *Teksty robocze*, Poznań-Warszawa 1991.
- Jan Paweł II, *Przemówienie do katechetów, nauczycieli i uczniów*, Włocławek 7 VI 1991.
- Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce*, Kraków 2001.
- Konferencja Episkopatu Polski, *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*, Kraków 2010.
- Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Dyrektorium ogólne o katechizacji*, Rzym 1997, wyd. polskie Poznań 1998.
- Murawski R., *Dyrektorium katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce, w: Katecheza wobec wyzwań współczesności*, red. R. Czekalski, Płock 2001.
- Podstawa programowa katechezy (wydanie studyjne)*, opr. J. Szpet, Poznań 1999.
- Tomasik P. *Przygotowanie do egzaminu dojrzałości z religii*, w: *Wybrane zagadnienia katechezy młodzieży*, red. J. Szpet, D. Jackowiak, Poznań 2008, „Katecheza. Rodzina, Parafia i Szkoła”, t. 6.
- Tomasik P., *Miejsce katechezy dorosłych w duszpasterstwie polskim*, w: *Katecheza dorosłych we wspólnotach Kościoła*, red. K. Misiaszek, Warszawa 2002.